

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД У ПРОЕКТУВАННІ МЕТОДИЧНОЇ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ

*Дмітренко Н.Є., к.пед.н., доцент
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського*

Характерною особливістю розвитку сучасної освіти є системний підхід до навчальної діяльності. Системний підхід – це метод наукового пізнання, за яким передбачається аналіз явища як складної єдності, а не як простої суми елементів. Відповідно, системою називається будь-яке складне явище, до якого входять численні елементи, котрі утворюють певну сукупність завдяки наявності між ними внутрішніх зв'язків.

Поняття методичної системи навчання предмету уперше було введено А. М. Пишкало у 1975 році: «методична система представляє собою структуру, компонентами якої є цілі навчання, зміст навчання, методи навчання, форми і засоби навчання» [1, с. 7]. На думку дослідника, будь-яка теоретична модель системи навчання може бути описана п'ятьма ієрархічно взаємопов'язаними елементами: *цілями*, які обумовлені соціальним замовленням; *змістом*, який визначається діючим стандартом і програмами для конкретної спеціальності; *методами*; *організаційними формами*; *засобами навчання*. При цьому, провідним компонентом методичної системи навчання автор визначає цілі навчання. Водночас, функціонування методичної системи підпорядковано закономірностям, що пов'язані з внутрішньої будовою системи (коли зміна одного чи декількох компонентів призводить до змін усієї системи) і такими, що пов'язані з

зовнішніми зв'язками системи, які визначаються тим, що методична система функціонує на певному соціальному і культурному фоні [1, с. 12].

Дослідники Н. Л. Стефанова, І. М. Дудіна доповнюють структуру методичної системи навчання таким компонентом, як: *заплановані результати навчання* [2; 3]. У своїх дослідженнях І. М. Дудіна представляє методичну систему навчання у вигляді п'яти взаємопов'язаних елементів: *цільового; змістового; операційно-діяльнісного* (методи, форми і засоби навчання); *контрольно-регулюючого* (контроль викладача за ходом вирішення поставлених завдань навчання і самоконтроль студентів за правильністю виконання навчальних операцій); *оціночно-результативного* (оцінка педагогами і самооцінка студентів досягнутих у процесі навчання результатів, встановлення відповідності до поставлених завдань навчання, з'ясування причин виявлених відхилень, постановка нових завдань навчання) [3].

Науковець С. І. Саранцев доповнює компонентний склад методичної системи навчання *структурою особистості, індивідуальністю учня* [4, с. 10], а дослідник І. В. Сартаков вводить до складу особистісний компонент, який на його думку, впливає на всі інші компоненти методичної системи навчання [5].

У дослідженнях О. М. Новікова [6] методична система навчання розглядається як загальна направленість навчання, що орієнтується на різні типи основних форм організації діяльності учнів. Форми організації діяльності базуються на різних теоріях учіння: теорії асоціативно-рефлекторного навчання і діяльнісних теоріях навчання. В основі асоціативно-рефлекторних теорій закладено поняття асоціації, рефлексу, стимулу-реакції і описують тип учіння, якому притаманний репродуктивний характер засвоєння знань і умінь. Діяльнісні теорії спираються на поняття дії, завдання, проблеми. Дослідник акцентує увагу на нових теоріях навчання для реалізації професійно-орієнтованого

навчання: теорія проектного навчання (Г. Л. Ільїн); теорія контекстного навчання (А. О. Вербицький); компетентнісний підхід у навчанні. Автор робить висновок, що в реальних методичних системах навчання виділені типи і відповідні їм методи навчання застосовуються в певних комбінаціях, взаємодоповнюються, проте, лише один тип залишається провідним, домінуючим, а інші елементи доповнюють та збагачують його [6].

Теоретичними засадами побудови методичної системи навчання є базові положення особистісно-орієнтованого навчання, а саме: визнання людини як головної цінності в освіті, метою якої є створення умов її особистісного розвитку, з урахуванням її життєвого досвіду, потреб і здібностей; затребуваність особистої сфери студента через активізацію його особистісного потенціалу, переходом його у позицію суб'єкта навчальної діяльності шляхом залучення у проблемно-діалогову взаємодію і суб'єкт- суб'єктні відношення у спільній діяльності; надання студентам можливості проектування освітньої діяльності, вибору змісту освіти, побудови індивідуальної освітньої траєкторії, забезпечення багатофункціональністю інформаційно-освітнього середовища [7].

До найбільш характерних рис методичної системи навчання дослідниця Т. С. Фещенко відносить: науково обґрунтоване планування процесу навчання; єдність і взаємопроникнення теоретичної і практичної підготовки; високий рівень труднощів і швидкий темп вивчення навчального матеріалу; максимальну активність і достатню самостійність навчання; поєднання індивідуальної і колективної роботи; насиченість навчального процесу технічними засобами навчання; діяльнісний підхід [8, с. 432].

Отже, системний підхід – є провідним методологічним принципом дослідження, в основі якого лежить розгляд об'єктів у вигляді системи. Методична система навчання закладає орієнтовну основу педагогічній

діяльності і оптимізує діяльність учіння, технологічність якої задається відбором і структуруванням змісту освіти, вибором методів, форм і засобів навчання, встановленням зв'язків між ними у відповідності до поставлених цілей.

Література:

1. Пышкало А. М. Методическая система обучения геометрии в начальной школе: авторский доклад по монографии «методика обучения элементам геометрии в начальных классах». М. : Академия пед.наук СССР. 1975. 60 с.
2. Стефанова Л. В. Теоретические основы развития системы методической подготовки учителя математики в педагогическом вузе: автореф.дисс. ... док.пед.н. СПб. 1996. 32 с.
3. Дудина И. М. Методическая система обучения основам логического программирования в профессиональном образовании учителей информатики: дисс. ... канд.пед.наук: спец.13.00.08. Тольятти. 1997. 168 с.
4. Саранцев Г.И. Методическая система обучения предмету как объект исследования URL: [http://portalus.ru\(c\)](http://portalus.ru(c)).
5. Сартаков И. В. Совершенствование методической системы обучения информатике. URL: http://totem.edu.ru/index.php?option=com_content&task.
6. Новиков А. М. О развитии методических систем. URL: http://anovikov.ru/artikle/met_sys.htm.
7. Осипова С. И. Теоретическое обоснование построения и реализации модели образования, способствующей становлению субъективной позиции учащегося: автореф. дисс. ... д-ра пед.н.: 13.00.01. Томск, 2001. 12 с.
8. Фещенко Т. С. К вопросу о понятии «методическая система». Молодой ученый, №7 (54), июнь, 2003. С.432-434.